

NORGES HØYESTERETT

Den 15. oktober 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Bull og Falch i

HR-2024-1874-U, (sak nr. 24-126731STR-HRET og 24-126601STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Jorunn Elisabeth Hegle Hovda)

B (advokat Andrea Wisløff)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

Sakens bakgrunn

- (1) Saken gjelder to anker over lagmannsrettens dom om voldtekt og deling av krenkende film.
- (2) B og A ble 20. februar 2023 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 291 (voldtekt). For B er grunnlaget beskrevet slik:

«Natt til søndag 20. mars 2022 i en leilighet på X alpinsenter i ---vegen 0000 i Y og X, slikket han kjønnsorganet og presset sine fingre inn i skjeden til C, til tross for at hun på grunn av søvn og beruselse var ute av stand til å motsette seg handlingene.»
- (3) For A er grunnlaget beskrevet slik i post I:

«Natt til søndag 20. mars 2022 i en leilighet på X alpinsenter i ---vegen 0000 i Y og X, stakk A en eller flere fingre inn i skjeden til C, til tross for at hun på grunn av søvn og beruselse var ute av stand til å motsette seg handlingen. D medvirket til voldtekten ved sin tilstedværelse, ved oppmuntring og ved at han filmet deler av hendelsen med mobiltelefonen.»
- (4) A ble i post II også tiltalt for overtredelse av straffeloven § 267 b, jf. § 267 a (grov deling av krenkende bilder mv.). Grunnlaget er deling av en film som viser deler av handlingene beskrevet i tiltalen mot B.

- (5) Sakene ble forent til felles behandling. Under hovedforhandlingen i tingretten nedsubsumerte møtende aktor post II i tiltalen mot A til å gjelde straffeloven § 267 a, og A erkjente seg delvis skyldig etter den tiltaleposten.
- (6) Buskerud tingrett avsa 9. oktober 2023 dom der B ble frifunnet både for straffekravet og kravet om oppreisningserstatning. A ble frifunnet for tiltalens post I, men dømt for overtredelse av post II til fengsel i 90 dager. A ble også dømt til å tåle inndragning av en mobiltelefon, og til å betale oppreisningserstatning til den fornærmede. Det var dissens om frifinnelsene, idet fagdommeren mente at de begge skulle dømmes i samsvar med tiltalen.
- (7) Påtalemyndigheten anket frifinnelsene. Borgarting lagmannsrett avsa 23. mai 2024 dom med slik domsslutning for B og A hva gjelder straffekravene:
- «1. B, født 00.00.1978, dømmes for overtredelse av straffeloven § 291 bokstav b til fengsel i 3 – tre – år. Til fradrag i straffen går 20 – tjue – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.
 2. A, født 00.00.2001, dømmes for overtredelse av straffeloven § 291 bokstav b, sammenholdt med det forhold som er endelig avgjort ved Buskerud tingretts dom 09.10.2023, jf. straffeloven § 79 a, til fengsel i 2 – to – år og 7 – sju – måneder. Til fradrag i straffen går 10 – ti – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.»
- (8) De tiltalte ble også dømt til å betale oppreisningserstatning og annen erstatning til den fornærmede.
- (9) Ankesakene for Høyesterett forenes til felles behandling, jf. straffeprosessloven § 13, jf. § 327.
- (10) B har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen og subsidiært straffutmålingen. Han har i tillegg begjært ny behandling av de sivile kravene.
- (11) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen, lovanvendelsen under tiltalens post I og subsidiært straffutmålingen. Han har i tillegg begjært ny behandling av de sivile kravene.
- (12) *Påtalemyndigheten* har anført at det er klart at ankene ikke vil føre frem og påstått at de bør nektes fremmet.

Høyesteretts ankeutvalgs syn

- (13) *Høyesteretts ankeutvalg* viser til at B og A ble frifunnet for brudd på straffeloven § 291 i tingretten, men domfelt i lagmannsretten. Anken kan derfor bare nektes fremmet dersom ankeutvalget enstemmig finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. En eventuell ankenektelse må begrunnes, jf. straffeprosessloven § 323 andre ledd andre punktum.

Anken fra B

Saksbehandlingen

- (14) B anfører at lagmannsrettens *domsgrunner* er mangelfulle, særlig for konstateringen av at han handlet forsettlig.
- (15) Etter straffeprosessloven § 40 fjerde ledd skal domsgrunnene «angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering». I Rt-2011-172 avsnitt 29 er dette presisert slik at retten må redegjøre for «hvorfor et bestemt bevisresultat legges til grunn». Det som først og fremst kreves, er at det blir redegjort for «de springende – dvs. sentrale – punkter ved bevisvurderingen, og kort angitt hva som har vært avgjørende».
- (16) Ved frifinnelse i tingretten og domfellelse i lagmannsretten må det gjøres nærmere rede for bevisvurderingen «i tilknytning til de omstendighetene der lagmannsretten har konkludert annerledes enn tingretten», jf. HR-2018-2109-U avsnitt 12 med videre henvisninger. For at en mangelfull begrunnelse skal føre til opphevelse av dommen, «må sentrale punkter i bevisvurderingen bli stående uforklart», jf. blant annet HR-2024-1772-U avsnitt 21.
- (17) De springende punktene var om den fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen, og om B handlet forsettlig om det. Ankeutvalget peker på at lagmannsretten grundig gjør rede for sine bevisvurderinger på disse punktene. Det fremgår klart hvordan retten vurderer de presenterte bevisene, og hvorfor konklusjonen ble en annen enn i tingretten.
- (18) I vurderingen av bevisene for at B handlet med sannsynlighetsforsett, bygger lagmannsretten på «det man ser» på de fremlagte filmene av handlingen, «der [fornærmede] ligger helt stille og med hodet under sofaen», mens B fører tre fingre ut og inn av kjønnsorganet hennes. Lagmannsretten utelukker på den bakgrunn at han oppfattet fornærmede som våken. Retten ser også bort fra Bs forklaring om at den fornærmede skal ha stønnet av tilfredsstillelse og legger ikke vekt på at han opplevde henne som fuktig i kjønnsorganet. Ankeutvalget kan ikke se at domsgrunnene her er selvmotsigende, og heller ikke at lagmannsretten tok utgangspunkt i noe annet enn Bs subjektive oppfatning av situasjonen, bedømt som om han var edru.
- (19) B anfører videre at lagmannsretten skulle sørget for bedre *opplysning av saken*.
- (20) Straffeprosessloven § 294 pålegger retten å sørge for at «saken blir fullstendig opplyst». Rekkevidden av plikten beror på sakens omstendigheter, med det generelle bevisbildet som utgangspunkt for vurderingen, jf. HR-2024-1718-A avsnitt 40. I HR-2019-1923-A avsnitt 44 er det sagt at Høyesterett «bør vise en viss tilbakeholdenhet» med å overprøve lagmannsrettens egen vurdering av behovet for ytterligere bevisførsel.
- (21) Lagmannsretten bygger som ledd i bevisvurderingen på at lydene på den ene filmen kommer fra en annen person, slik denne personen selv forklarte, og ikke fra fornærmede. Lydene på den andre filmen karakteriserer retten som «tilsvarende». Hva gjelder den fornærmedes skader, viser retten til hennes forklaring, rapporten fra undersøkelsen på overgrepsmottaket og filmene, som viser relativt hardhendt seksuell omgang. Ankeutvalget kan på denne bakgrunn ikke se at lagmannsretten har brutt sin plikt til å opplyse saken fullstendig.

- (22) B anfører også at lagmannsretten har bygget på *faktiske forhold* som strider mot empirisk søvnvitenskap, og at retten har misforstått det sakkyndige vitnet, psykolog Ellen Wessel. Det er for ankeutvalget lagt frem en supplerende erklæring fra psykolog Wessel.
- (23) Lagmannsretten redegjør i dommen for hvilken betydning det sakkyndige vitnes forklaring gis i bevisvurderingen. Med hensyn til anførselen om at den fornærmede ikke kunne ha rukket å nå en så dyp søvn at hun ikke våknet av den seksuelle omgangen, skriver retten blant annet at den mener at filmene av den seksuelle omgangen har større bevisverdi enn Wessels forklaring.
- (24) Ankeutvalget kan ikke se at lagmannsretten har bygget på et faktum som strider mot vitterlige kjensgjerninger eller som på en annen måte klart og uomtvistelig er uriktig, og heller ikke at retten har misforstått det sakkyndige vitnet. Selve bevisvurderingen kan Høyesterett ikke prøve, jf. straffeprosessloven § 306.

Lovanvendelsen

- (25) B anfører at lagmannsretten har brukt *feil beviskrav*. Han viser særlig til rettens konkrete vurderinger av partenes forklaringer og anfører at retten spekulerer til ugunst for B.
- (26) Lagmannsretten klargjør tidlig i dommen, og da med referanser til rettspraksis, innholdet av det strenge beviskravet i strafferetten. Senere i dommen sies det flere steder uttrykkelig at det faktum domfellelsen bygger på, er funnet bevist «utover enhver rimelig tvil» og lignende formuleringer. Dette er riktig beviskrav, jf. blant annet Rt-2005-1353 avsnitt 14 og Rt-2011-641 avsnitt 28.
- (27) Ankeutvalget kan ikke se at det er noe i lagmannsrettens konkrete bevisvurderinger som tilsier at beviskravet likevel brukes feil. De enkelthetene forsvareren viser til i støtteskrivet, gir heller ikke holdepunkter for at retten i bevisbedømmelsen har spekulert i faktum til tiltaltes ugunst.

Straffutmålingen

- (28) B anfører at lagmannsretten tok utgangspunkt i et for høyt straffenivå, og at det legges for liten vekt på formildende omstendigheter.
- (29) Lagmannsretten tok med henvisning til blant andre HR-2022-2225-A utgangspunkt i en straff på fengsel i 3 år og 3 måneder, som retten kom til at det ikke var grunn til å fravike. I skjerpene retning bygger retten på at innføringen av tre fingre i den fornærmedes skjede «fremstår som hard og gjentatt», og at «omgangen medførte mindre skader i skjedeveggen». Tiltalte fortsatte dessuten etter at han ble klar over at handlingen ble filmet. Dette motvirkes imidlertid «i noen grad» av at handlingen var kortvarig. Etter fratrekk på 3 måneder for lang saksbehandlingstid fastsatte lagmannsretten straffen til fengsel i 3 år.
- (30) Etter ankeutvalget syn har lagmannsretten fastsatt riktig straff. Det er ikke grunnlag for et lavere utgangspunkt, slik den seksuelle omgangen er beskrevet. Handlingen kan ikke karakteriseres som impulsiv, slik også lagmannsretten bygget på. Fradraget på 3 måneder for

lang saksbehandlingstid – det tok 6 til 8 måneder fra etterforskningen i det vesentlige var fullført til tiltalen ble tatt ut – er forholdsmessig.

Anken fra A

Saksbehandlingen

- (31) A anfører at *domsgrunnene* er mangelfulle. Det er særlig trukket frem at lagmannsretten ikke begrunnet tilstrekkelig at han handlet forsettlig, og at retten har unnlatt å vurdere deler av forklaringen til et bestemt vitne.
- (32) De springende punktene i bevisbedømmelsen var om den fornærmede var ute av stand til å motsette seg handlingen, og om A handlet med forsett om det. Lagmannsretten gjør grundig rede for sine bevisvurderinger på disse punktene. Det fremgår klart av dommen hvilke bevis som har vært avgjørende, og hvorfor konklusjonen ble en annen enn i tingretten. Retten drøfter riktignok ikke at et vitne forklarte til politiet at han trodde han hørte fornærmede snakke, noe som ble tillagt vekt av tingretten. Etter ankeutvalgets syn har likevel ikke dette en slik plass i bevisbildet at domsgrunnene er mangelfulle. Straffeprosessloven § 40 fjerde ledd krever som nevnt ikke mer enn at «hovedpunktene» i rettens bevisvurdering skal angis.
- (33) A har også anført at lagmannsretten ikke sørget for at saken ble *fullstendig opplyst*, og at retten misforsto forklaringen fra psykolog Ellen Wessel, som har gitt en supplerende erklæring til Høyesterett. Lagmannsretten burde, hevdes det, innhentet sakkyndige som kunne uttale seg om søvn og lydene på filmene.
- (34) Lagmannsretten kom til at lydene på filmene ikke stammet fra den fornærmede. Ut fra et sammensatt bevisbilde kom retten til at den fornærmede sov og derfor var ute av stand til å motsette seg As handling. Ankeutvalget er ikke enig i at retten har brutt sin plikt til å sørge for at saken er tilstrekkelig opplyst og viser til det som ovenfor er sagt om dette ved behandlingen av anken fra B. Det er heller ikke grunnlag for anførselen om at retten har misforstått erklæringen fra psykolog Wessel.

Lovanvendelsen

- (35) A anfører at den handlingen lagmannsretten fant bevist, ikke kvalifiserer til «seksuell omgang» etter straffeloven § 291. Han anfører at dette er «seksuell handling» etter § 297.
- (36) I motsetning til tingretten fant ikke lagmannsretten det bevist at A førte fingre inn i den fornærmedes skjede. Det lagmannsretten fant bevist, var dette:

«A fører sin hånd i gjentatte bevegelser over Cs nakne kjønnsorgan i kontakt med hennes klitoris, og lagmannsretten legger til grunn at dette pågikk i cirka et halvt minutt. Det er ikke tale om en eller flere flyktige berøringer av kjønnsorganet. De er systematiske og foregår ut fra en totalvurdering av filmene med en høy grad av intensitet.»
- (37) Lagmannsretten har karakterisert dette som «masturbasjon» som utgjør seksuell omgang.

- (38) Ankeutvalget er enig i lagmannsrettens lovanvendelse. De beviste berøringene har slik samleielignende karakter at de kvalifiserer til seksuell omgang, jf. HR-2017-968-A avsnitt 49–50 og HR-2021-101-U avsnitt 16.
- (39) A anfører også at lagmannsretten har anvendt *feil beviskrav* og spekulerer til ugunst for A.
- (40) Som påpekt ovenfor under behandlingen av anken fra B, klargjør lagmannsretten tidlig i dommen det strenge beviskravet i strafferetten. I tillegg beskriver lagmannsretten løpende hva den har funnet bevist «utover enhver rimelig tvil» og lignende formuleringer. Ankeutvalget kan ikke se at det er noen formuleringer i dommen som indikerer at retten i praksis bruker et annet beviskrav enn det retten sier at den gjør. Det er heller ingen indikasjoner på at retten spekulerer uten grunnlag i bevisene. Når retten beskriver at den fornærmede «fremstår» livløs på filmene, leser utvalget dette slik at retten beskriver hva retten ser på filmene.

Straffutmålingen

- (41) A anfører at lagmannsretten tok utgangspunkt i en for høy straff, at den utmålte straffen ikke er forholdsmessig, og at det er tatt for lite hensyn til lang saksbehandlingstid.
- (42) Lagmannsretten tok utgangspunkt i en straff på fengsel i 2 år og 9 måneder for bruddet på straffeloven § 291 bokstav b. I den forbindelse bygget retten på at det er skjerpene at A gikk bort og begynte masturberingen av den fornærmede som lå forsvarsløs og sovende på gulvet med hodet under sofaen og kjolen brettet opp, og at han gjorde dette etter at han hadde sett henne bli utsatt for voldtekt til seksuell omgang av B. På den andre siden skjedde As handling impulsivt, og masturbasjonen var også relativt kortvarig. Samlet ledet dette til at retten ikke fravek utgangspunktet.
- (43) Straffen ble forhøyd med én måned for bruddet på straffeloven § 267 a (post II). Som for B ble det gjort fradrag på 3 måneder for lang saksbehandlingstid, slik at samlet straff ble satt til fengsel i 2 år og 7 måneder.
- (44) A har vist til HR-2023-535-A, hvor Høyesterett tok utgangspunkt i en straff på fengsel i 1 år og 6 måneder for brudd på § 291 bokstav b. Dommen, som gjaldt en mann som brukte en sovende kvinnes hånd til å masturbere seg selv, gir etter ankeutvalgets syn ikke veiledning her. Sammenlignbar er derimot Rt-2015-943, som lagmannsretten har vist til, hvor utgangspunktet ble satt til fengsel 2 år og 9 måneder.
- (45) Når det gjelder fradraget for lang saksbehandlingstid, viser ankeutvalget til det som er sagt ovenfor under behandlingen av Bs anke. Utvalget mener på denne bakgrunn at lagmannsretten har fastsatt riktig straff.

Konklusjoner

- (46) Høyesteretts ankeutvalg finner det på denne bakgrunn klart at verken anken fra B eller anken fra A vil føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum.

- (47) Ettersom ankeutvalget også finner at ankene ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, gis det ikke samtykke til ankebehandling, jf. § 323 første ledd andre punktum.
- (48) Avgjørelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Ankene over straffedommen nektes fremmet.

Henrik Bull
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Ingvald Falch
(sign.)